

3. Уиддет С. Руководство по компетенциям / Стив Уиддет, Сара Холлифорд ; пер. с англ. – М. : HIPPO 2003. – 228 с.
4. Robins S. Training in Interpersonal Skills: Tips for managing people at work / Stephen P. Robins, Phillip L. Hunsaker. – New Jersey : Prentice-Hall, Inc. A Simon & Schuster Company Upper Saddle River, United States of America. – 2nd ed. – 1996. – 305 p.
5. Федорченко С. А. Компетентностный подход при реализации программы подготовки управленческих кадров / С. А. Федорченко, Л. И. Чурина // Научные записки Новосибирского государственного университета экономики и управления: электронный журнал. – 2007. – № 4. – Режим доступа : http://old.nsaem.ru/Science/Publications/Science_notes/Last_issue/426.pdf
6. Маркова А. К. Психология труда учителя / А. К. Маркова. – М. : Просвещение, 1993. – 192 с.
7. Овчарук О. Компетентності як ключ до оновлення змісту освіти / О. Овчарук // Стратегія реформування освіти в Україні. – К. : К.І.С., 2003. – С. 13–41.
8. Марр Р. Управление персоналом в условиях социальной рыночной экономики / Р. Марр. – М. : Издательство МГУ, 1997. – 480 с.
9. Корват Л. В. Модель професійно-психологічних компетенцій фахівця економічного профілю [Електронний ресурс] / Л. В. Корват. – Режим доступу : www.nbu.gov.ua/portal/.../Korvat.pdf
10. Головань М. С. Компетентнісна модель випускника економічного ВНЗ напрямку підготовки «Фінанси і кредит» [Електронний ресурс] / М. С. Головань. – Режим доступу : <http://dSPACE.uabs.edu.ua/handle/123456789/606>
11. Chamorro-Premuzic, T. The Psychology of Personnel Selection / Tomas Chamorro-Premuzic, Adrian Furnham. – Cambridge University Press, 2010. – 302 p.
12. Block, J. A contrarian view of the five-factor approach to personality description / J. Block // Psychological Bulletin. – 1995. – No 117(2). – P. 187–215.

Стаття надійшла до редакції 20.01.2013

References

1. Galaz, L.V. (2008). Role of competitive labor potential in the innovation development of business. *Herald of National University «Lvivska politechnika»*, 2008, no. 611, pp. 162–198 (in Ukr.).
2. Spencer, S. M., Spenser, L.M. (2005). *Competence at Work: Models for Superior Performance*. Moscow: HIPPO 2005. 384 p. (in Russian).
3. Holliford, S., Widdet, S. (2003). *Competences guide*. Moscow: HIPPO 2003. 228 p. (in Rus.).
4. Robins, S.P., Hunsaker, P.L. (1996). *Training in Interpersonal Skills: Tips for managing people at work*. New Jersey: Prentice-Hall, Inc. A Simon & Schuster Company Upper Saddle River, United States of America, 2nd ed, 1996. 305 p.
5. Fedorchenko, S.A (2007). Competence approach in realization of the program of administrative personnel's preparation. *Scientific notes of Novosibirsk National University of Economy and Management*, 2007, no. 4. Access mode http://old.nsaem.ru/Science/Publications/Science_notes/Last_issue/426.pdf (in Rus.).
6. Markova, A.K. (1993). *Psychology of teacher's labor*. Moscow: Prosveschenije, 1993. 192 p. (in Rus.).
7. Ovcharuk, O (2003). Competencies are the keys of modernization of educational content. *Reformation strategy of an education in Ukraine*, 2003, pp. 13–41 (in Ukr.).
8. Marr, R. (1997). *The personnel management is under the assumption of social market economy*. Moscow: Publishing House MNU, 1997. 480 p. (in Rus.).
9. Korvat, L.V. *The model of professional and psychological competences of economist*. Access mode: [www.nbu.gov.ua/portal/.../Korvat.pdf](http://dSPACE.uabs.edu.ua/portal/.../Korvat.pdf) (in Ukr.).
10. Golovan; M.S. *The competence model of a graduate in field of «Finances and credit»*. Access mode <http://dSPACE.uabs.edu.ua/handle/123456789/606> (in Ukr.).
11. Chamorro-Premuzic, T., Furnham, A (2010). *The psychology of personnel selection*. Cambridge University Press, 2010. 302 p.
12. Block, J. (1995). A contrarian view of the five-factor approach to personality description. *Psychological Bulletin*, 1995, no. 117(2), pp. 187–215.

Received 20.01.2013

УДК 314:711.13

С. Д. Цап
аспірант Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника, Івано-Франківськ, Україна
svitlana.tsap@mail.ru

ОЦІНКА ВПЛИВУ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕГІОНУ НА РІВЕНЬ ЖИТТЯ СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ (НА ПРИКЛАДІ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

Анотація. Розроблено систему показників для формування інтегральних індикаторів, що характеризують рівень життя населення на сільських територіях та фінансове забезпечення регіонів. Із використанням результатів оцінки вказаних економічних показників, здійсненої за допомогою коефіцієнта рангової кореляції Спірмена, встановлено взаємозв'язок між рівнями фінансового забезпечення і життя населення.

Ключові слова: регіональний розвиток, рівень життя населення, сільське населення, фінансове забезпечення, ефективність діяльності органів місцевого самоврядування, рангова кореляція.

С. Д. Цап

аспірант Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Івано-Франківськ, Україна

ОЦЕНКА ВЛИЯНИЯ ФИНАНСОВОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ РЕГИОНА НА УРОВЕНЬ ЖИЗНИ СЕЛЬСКОГО НАСЕЛЕНИЯ (НА ПРИМЕРЕ ИВАНО-ФРАНКОВСКОЙ ОБЛАСТИ)

Аннотация. Разработана система показателей для формирования интегральных индикаторов, характеризующих уровень жизни населения на сельских территориях и финансовое обеспечение регионов. С использованием результатов оценки указанных экономических показателей исследована взаимосвязь между уровнями финансово обеспечения и жизни населения с помощью коэффициента ранговой корреляции Спирмена.

Ключевые слова: региональное развитие, уровень жизни населения, сельское население, финансовое обеспечение, эффективность местного самоуправления, ранговая корреляция.

Svitlana D. Tsap

Ph.D. Student, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ivano-Frankivsk, Ukraine

ESTIMATION OF REGION'S FINANCIAL PROVISION INFLUENCE ON LIVING STANDARDS OF RURAL POPULATION (BY THE EXAMPLE OF IVANO-FRANKIVSK REGION)

Abstract. The has author developed the system of parameters for the formation of integral indicators that characterize the standards of living in rural areas and financial provision of regions. Using the results of the evaluation of these economic parameters the interconnection between indicators of financial security and standard of living by Spearman rank correlation coefficient has been explored.

Key words: regional development; living standards; rural population; financial provision; effectiveness of local self-government; rank correlation.

JEL classification: R20

Постановка проблеми. Рівень життя населення – це економічна категорія, яка впродовж тривалого часу залишається однією із найбільш досліджуваних ученими і містить значну кількість різнопланових показників, що тією чи тією мірою характеризують матеріальний добробут,

соціальне середовище, умови проживання та інші важливі аспекти людського життя. Важливою її характеристикою є також те, що на її основі можна визначати узагальнений результат діяльності економіки за певний період, оцінювати ефективність державної і регіональної політики.

Актуальність досліджень рівня життя населення, зокрема сільського, значною мірою зросла протягом 2008–2012 рр., коли в економіці України посилювалися кризові явища. У цей період загострилися традиційні для українського села проблеми – погана соціальна інфраструктура, безробіття, бідність, депопуляція. Для вирішення зазначених проблем необхідно провести комплексний аналіз факторів, що впливають на рівень життя сільського населення. Фінансове забезпечення соціально-економічного розвитку регіону, без сумніву, є одним із основних факторів впливу на рівень життя населення, позаяк становить підґрунтя для впровадження місцевими органами влади політики соціально-економічного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Комплексний характер соціально-економічної категорії «рівень життя» вимагає використання для її оцінки інтегрального показника, що складається з окремих індикаторів, які характеризують різні аспекти життєвого рівня населення. Розробці методології побудови інтегральних показників рівня життя населення присвятили свої дослідження такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як Е. Лібанова, Л. Черенько, О. Біттер, В. Крисаченко, О. Мірошниченко, М. Татаревська, С. Айвазян.

Дослідження у сфері оцінки фінансового забезпечення регіону здійснювалися такими українськими науковцями, як В. Базилевич, Ю. Барський, С. Буковинський, О. Василик, Ю. Глушенко, О. Кириленко, В. Кравченко, І. Луніна, В. Опарін, К. Павлюк, С. Слухай, І. Чугунов, С. Юрій та ін. Серед російських учених слід назвати Г. Поляка.

Метою статті є оцінка впливу фінансового забезпечення регіону на рівень життя сільського населення за допомогою порівняльного аналізу відповідних інтегральних характеристик.

Основні результати дослідження. Ситуація, що склалася протягом років ринкових трансформацій у соціально-економічній, демографічній сфері українського села, певним чином викликана недооцінкою вітчизняними економістами і політиками ролі й місця сіл в Україні та сільського господарства в економіці країни [1]. Наслідками такої недооцінки є низькі доходи населення, що призводить до концентрації бідності; вузькість сфери прикладання праці, що породжує застійне безробіття; гостра нестача фінансових ресурсів, у тому числі бюджетних, як для по-

точної діяльності сільськогосподарських товаровиробників, так і для інвестування (зокрема на цілі соціального облаштування села). Водночас, Україна має значний потенціал для зростання у сфері аграрного виробництва та постачання продуктів харчування, що набуває особливої актуальності з огляду на прогнози експертів ООН відносно негативних тенденцій у царині забезпечення продовольством населення світу, зниження врожайності основних зернових культур, підвищення попиту та цін на сільськогосподарську продукцію і зниження стандартів життя. У цих умовах слід посилити вектор державної політики в напрямі сприяння розвитку аграрного сектору. Останній, своєю чергою, є невіддільним від людського розвитку на сільських територіях. Постає необхідність оцінити весь цей комплекс проблем та визначити критичні точки, які мають бути пріоритетними для впровадження змін з метою покращення рівня та якості життя сільського населення. Для цього потрібно періодично здійснювати моніторинг показників, які характеризують якість життя селян.

У дослідженнях, що проводилися вітчизняними вченими Е. Лібановою [2], Л. Череньком [3], О. Біттером [4], В. Крисаченком [5], О. Мірошниченко [6], М. Татаревською [7] в напрямі оцінки рівня життя населення, в тому числі на сільських територіях, запропоновано класифікацію факторів впливу на рівень життя населення, сформовані групи соціальних, економічних, політичних, демографічних, екологічних індикаторів, які його характеризують, визначені основні принципи побудови комплексних показників рівня життя. Зазначені наукові розробки проводилися переважно на основі даних офіційної статистики та результатів досліджень домогосподарств України. Для цього використовувалися показники як загальнодержавного, так і регіонального рівня.

У своїй роботі С. Айвазян [8] запропонував методика побудови ієрархічної системи статистичних показників (окремих критеріїв) та інтегральних індикаторів якості життя виходячи з того, що нині відбувається зниження статистично зафіксованих показників якості життя. Для оцінки рівня життя використовувалися статистичні дані як регіонального, так і муніципального рівня (аналог адміністративно-територіальних одиниць в Україні).

За результатами зазначених вище досліджень рівня життя запропоновано систему показників на основі базових компонентів (категорій), які утворюють середовище і систему забезпечення життєдіяльності населення та є специфічними саме для сільського населення. Враховуючи недостатність інформаційної бази статистичних показників, особливо в розрізі адміністративно-територіальних одиниць, розроблено зменшений за обсягом даних та дещо спрощений за структурою комплекс показників у різних сферах, за яким ми оцінюватимемо рівень життя сільського населення у цілому:

- **демографічна сфера**, що інтегрує у собі такі показники, як природний рух населення, міграційна складова, число шлюбів та розлучень;
- **сфера добробуту**, що містить основні показники рівня життя, які відображають ступінь потенційного задоволення матеріальних потреб;
- **інфраструктурна сфера**, що зосереджує показники, які характеризують доступність для населення об'єктів соціальної та транспортної інфраструктури;
- **екологічна сфера**, що характеризується такими показниками, як рівень забруднення повітряного простору, води і ґрунту.

Кожна із наведених груп показників складається з показників (характеристик) нижчого рівня (рис. 1).

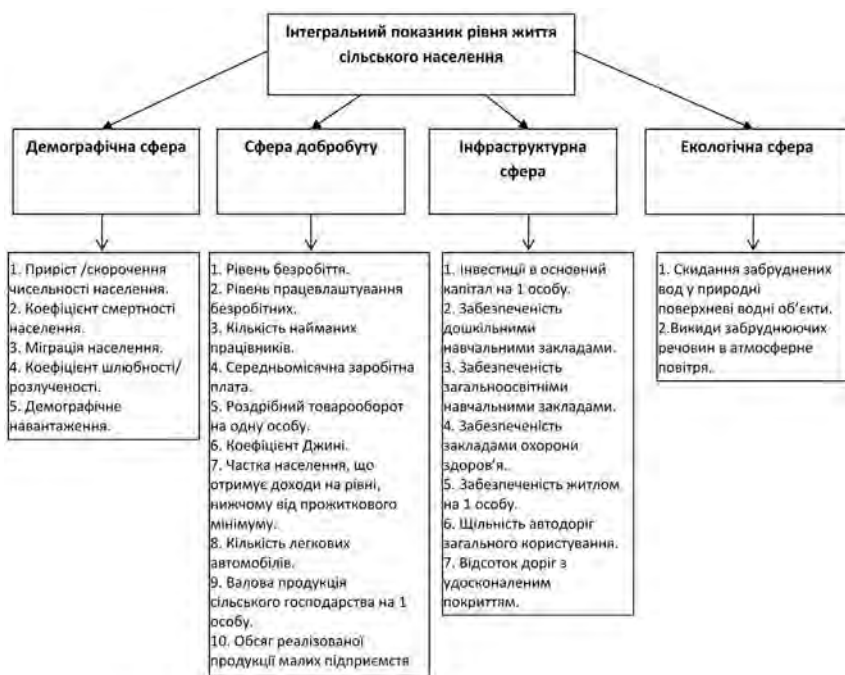

Рис. 1. Ієрархічна система показників, окремих критеріїв та інтегральних індикаторів якості життя сільського населення
Джерело: Складено автором

Для оцінки використовувалися дані офіційної статистики в розрізі адміністративно-територіальних одиниць, розраховані для сільських територій, а також інформація щодо отриманих населенням грошових доходів у вигляді офіційної заробітної плати. Для того щоб оцінити показник рівня життя в динаміці, нами було використано показники за 2008-й та 2011 рр. Методологія побудови інтегрального показника базується на стандартизації показників, поділі їх на стимулятори і дестимулятори, а також розрахунку відхилення від еталонного значення показника. Еталон відбиває можливий, бажаний, потенційний рівень латентного показника і саме тому слугує своєрідною базою для порівняння всіх точок досліджуваної сукупності.

При проведенні досліджень інтегрального показника рівня життя, розраховуючи метрики відстаней від еталонного значення, використано евклідові відстані. Такий варіант розрахунку інтегрального показника дозволяє реалізувати методологію бенчмаркінгу, визначити приховані резерви росту рівня життя сільських територій і здійснювати управління такими складними соціо-економічними системами, як сільські населені пункти, у «вузьких місцях».

Результатом дослідження стало ранжування 15 адміністративно-територіальних одиниць Івано-Франківської області з умовним розподілом їх на лідерів (1–3 місця), середняків (4–12 місця), аутсайдерів (13–15 місця). Слід зазначити, що протягом 2008–2011 рр. склад умовно виділених груп (лідери, середняки, аутсайдери) адміністративно-територіальних одиниць не змінився, проте відбулася зміна їх рейтингових місць серед досліджуваних сільських територій (рис. 2). Таким чином, результати оцінювання інтегрального показника рівня життя сільського населення за районами Івано-Франківської області в порівнянні між адміністративно-територіальними одиницями і в динаміці дають змогу виявити території, які потребують поглибленого аналізу рівня життя сільського населення.

Одним із основних факторів впливу на соціально-економічні процеси в регіоні та, як наслідок, на рівень життя населення є фінансові ресурси відповідних територій, починаючи від показників власних доходів і закінчуючи інвестиціями з боку держави у їх розвиток.

У контексті виконання місцевими органами влади своїх повноважень, зокрема стосовно соціально-економічного розвитку територій та підвищення рівня життя населення, фінансові ресурси – це власні доходи територій (податки, збори, інші платежі до бюджету) і трансферти з державного бюджету (у випадку, коли власні доходи не покривають запланованих видатків). Отже, фінансове забезпечення соціально-економічного розвитку – це частина фінансових ресурсів держави, що перерозподіляється через бюджетні різні рівні з метою виконання органами місцевого самоврядування власних та делегованих повноважень.

Ми виробили власну гіпотезу про існування взаємозв'язку між показниками, які характеризують бюджетний процес регіону (або адміністративно-територіальної одиниці) і рівень життя сільського населення.

Для оцінки фінансового забезпечення регіону використано такі показники:

1. Податкоспроможність території, яка розраховується як відношення зібраних на території податків (власних доходів) за бюджетний рік до чисельності населення, що проживає на цій території.
2. Величина видатків у розрахунку на одну особу.
3. Частка власних доходів у величині видатків.

Зазначені показники розраховано за 2008-й та 2011 рр. в розрізі сільських територій (адміністративно-територіальних одиниць) Івано-Франківської області (табл. 1).

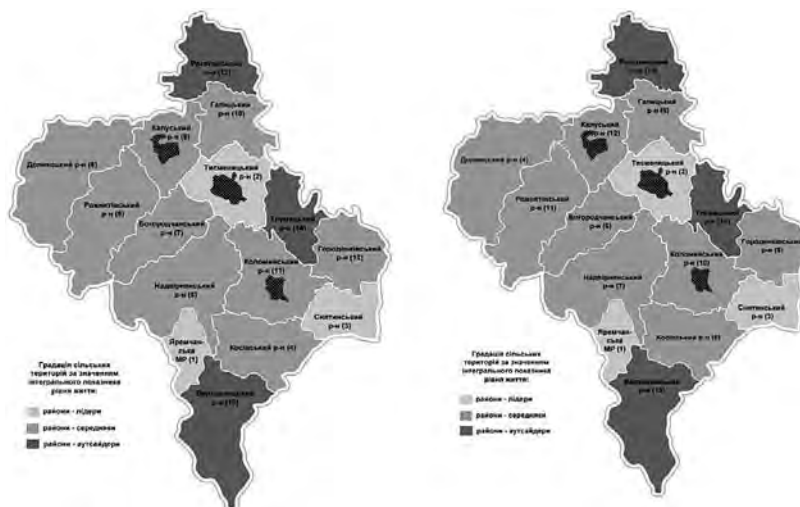

Рис. 2. Градація сільських територій Івано-Франківської області за значенням інтегрального показника рівня життя сільського населення у 2008-му (ліворуч) та 2011-му (праворуч) роках
Джерело: Власні розрахунки автора

На основі зазначених у табл. 1 показників, стандартизованих за допомогою методу еталонних значень, нами розраховано інтегральний показник фінансового забезпечення в розрізі адміністративно-територіальних одиниць як середньоарифметичне значення стандартизованих даних.

Згідно із проведеними розрахунками лідерами за інтегральним показником фінансового забезпечення є Яремчанська міська рада та Долинський район, які не змінили свої позиції у групі лідерів протягом двох періодів, що досліджувалися. Водночас, аутсайдерами у сфері фінансового забезпечення є Калуський, Коломийський, Городенківський, Тлумацький райони (табл. 2).

Для перевірки гіпотези про взаємозв'язок показників рівня життя і фінансового забезпечення визначимо показники рангової кореляції між обома інтегральними показниками. Вона використовується для пошуку взаємозв'язку між двома множинами у випадку, якщо їх можна впорядкувати й ранжувати. Для розрахунку застосуємо метод рангової кореляції Спірмена (*Spearman rank correlation coefficient*).

Таблиця 1

Показники, що характеризують фінансове забезпечення адміністративно-територіальних одиниць за 2008-й та 2011 рр.

Територія	Податкоспроможність території, грн.		Величина видатків на одну особу, грн.		Частка власних доходів у видатках, %	
	2008	2011	2008	2011	2008	2011
Богородчанський р-н	396,1	469,5	3210,5	3705,1	12,3	12,7
Верховинський р-н	354,9	495,6	5134,1	5261,4	6,9	9,4
Галицький р-н	668,2	1600,5	4262,2	4163,6	15,7	38,4
Городенківський р-н	286,0	425,5	2260,8	3427,7	12,6	12,4
Долинський р-н	805,8	1150,5	3252,2	4222,8	24,8	27,2
Калуський р-н	203,0	267,3	2855,8	2930,2	7,1	9,1
Коломийський р-н	232,2	294,6	3003,2	3601,0	7,7	8,2
Косівський р-н	272,8	352,1	3566,4	3843,1	7,6	9,2
Надвірнянський р-н	508,7	657,7	3090,1	3723,1	16,5	17,7
Рогатинський р-н	356,9	523,5	2270,2	3214,8	15,7	16,3
Рожицький р-н	297,4	434,7	3102,0	3260,4	9,6	13,3
Снятинський р-н	288,5	386,3	3199,4	3012,9	9,0	12,8
Тисменицький р-н	457,5	448,7	2760,0	2969,1	16,6	15,1
Тлумацький р-н	258,0	378,1	3413,5	3513,9	7,6	10,8
Яремчанська міська рада	2508,4	1138,7	6794,4	4406,6	36,9	25,8

Джерело: Розраховано за даними Головного фінансового управління в Івано-Франківській області та власними дослідженнями автора

Таблиця 2

Оцінка рангової кореляції між інтегральним показником рівня життя сільського населення та рівнем фінансового забезпечення сільських територій Івано-Франківської області

Територія	2008		2011	
	Ранг за інтегральним показником рівня життя сільського населення	Ранг за інтегральним показником фінансового забезпечення	Ранг за інтегральним показником рівня життя сільського населення	Ранг за інтегральним показником фінансового забезпечення
Богородчанський р-н	7	7	6	6
Верховинський р-н	15	4	13	4
Галицький р-н	10	3	8	1
Городенківський р-н	12	13	9	9
Долинський р-н	6	2	4	3
Калуський р-н	8	15	12	15
Коломийський р-н	11	14	10	13
Косівський р-н	4	9	5	8
Надвірнянський р-н	5	5	7	5
Рогатинський р-н	13	8	15	7
Рожнятівський р-н	9	10	11	10
Снятинський р-н	3	11	3	14
Тисменицький р-н	2	6	2	12
Тлумецький р-н	14	12	14	11
Яремчанська міська рада	1	1	1	2
Коефіцієнт рангової кореляції Спірмена	0,32		0,18	

Джерело: Власні розрахунки автора

Значення коефіцієнта рангової кореляції знаходяться в межах 0,3 і менше, що свідчить або про дуже низьку щільність зв'язку, або про її відсутність (за рівня значимості в 1% критичне значення коефіцієнта Спірмена складає 0,61, що значно більше емпіричних значень).

Висновки. Таким чином, аналіз взаємозв'язку між інтегральними показниками рівня життя сільських мешканців та рівня фінансового забезпечення розвитку сільських територій не виявив тісної позитивної залежності. Причиною можуть бути як суб'єктивні моменти в методиці побудови інтегральних показників, відсутність достатнього масиву лагових даних, так і те, що доходи місцевих бюджетів сьогодні не мають відчутного впливу на зростання рівня життя населення. Опосередковано це також свідчить про неефективність освоєння фінансових ресурсів органами місцевого самоврядування.

Література

1. Населення України. Соціально-демографічні проблеми українського села. – К. : Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, 2007. – 468 с.
2. The Rise of the South: Human Progress in a Diverse World. The 2013 Human Development Report. United Nations Development Programme: HDRO (Human Development Report Office), 2013. – P. 127–130.
3. Людський розвиток регіонів України: аналіз та прогноз : колективна монографія ; за ред. Е. М. Лібанової. – К. : Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, 2007. – 367 с.
4. Рівень життя населення України / НАН України. Ін-т демографії та соц. дослідж., Держ. ком. статистики України ; за ред. Л. М. Черенько. – К. : Консультант, 2006. – 428 с.
5. Біттер О. А. Ефективність сільськогосподарського виробництва і рівень життя сільського населення / О. А. Біттер, П. С. Березівський, В. С. Мельник. – Львів : Укр. технології, 1997. – 188 с.
6. Власюк О. С. Український соціум / [О. С. Власюк, В. С. Крисаченко, М. Т. Степико та ін.] ; за ред. В.С. Крисаченка. – К. : Знання України, 2005. – 792 с.
7. Мірошніченко О. Ю. Статистичне оцінювання рівня життя населення : автореф. дис. ...канд. екон. наук : спеціальність 08.00.10 – Статистика / О. Ю. Мірошніченко. – К., 2008. – 26 с.
8. Татаревська М. С. Рівень життя сільського населення: оцінювання та напрями поліпшення : монографія / М. С. Татаревська. – Одеса : BNW, 2007. – 298 с.
9. Айвазян С. А. К методологии измерения синтетических категорий качества жизни населения / С. А. Айвазян // Экономика и математические методы. – 2003. – Т. 39. – № 2. – С. 33-53.

Стаття надійшла до редакції 21.12.2012

References

1. *Population of Ukraine. Socio-demographic problems of Ukrainian village.* Kyiv: National Academy of Sciences Institute of Demography and Social Studies, 2007. 468 p. (in Ukr.).
2. The Rise of the South: Human Progress in a Diverse World. *The 2013 Human Development Report.* The United Nations Development Programme: HDRQ 2013, pp. 127-130.
3. Libanova E.M. (2007). *Human development of Ukraine's regions: analysis and forecast.* Kyiv: National Academy of Sciences' Institute of Demography and Social Studies, 2007. 367 p. (in Ukr.).
4. Cherenko, L.M. (2006). *The living standard of population in Ukraine.* Kyiv: Consultant, 2006. 428 p. (in Ukr.).
5. Bitter, O.A., Berезivsky, P.S., Melnyk, V.S. (1997). *Efficiency of agricultural production and life level of rural population.* Lviv: Ukrainian technology, 1997. 188 p. (in Ukr.).
6. Vlasjuk, O.S., Krisachenko, V.S., Stepiko, M.T. (2005). *Ukrainian society.* Kyiv: Knowledge of Ukraine, 2005. 792 p. (in Ukr.).
7. Miroshnichenko, O.U. (2008). *Statistical evaluation of population life quality.* Ph.D. auth. Kyiv: Taras Shevchenko Kyiv National University. 26 p. (in Ukr.).
8. Tataravska, M.S. (2007). *The living standard of rural population: evaluation and improvement directions.* Odesa: BNW, 2007. 298 p. (in Ukr.).
9. Ayvazyan, S.A. (2003). *To the methodology for measuring of synthetic categories of population life quality.* *Economics and Mathematical Methods*, 2003, Vol. 39, no 2, pp. 33-53 (in Rus.).

Received 21.12.2012

Шановні колеги!
Повідомляємо Вам, що триває передплата наукового журналу
«Економічний часопис-XXI» на 2013 рік!

Науковий журнал
«Економічний часопис-XXI»
читайте на веб-порталі
www.soskin.info/ea/